

NÁRODNÍ IDENTITA

Anderson, B. (2003) Pomyslná společenství. In Hroch, M. (ed.) Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů. Sociologické nakladatelství, Praha, str. 239-269

Klíčová slova: národ, nacionalismus, pomyslná společenost, jazyk, stát

Obsah:

Na úvod autor zmiňuje známé revoluce, které proběhly během 20. století a zdůrazňuje fakt, že každá revoluce se neobejde bez nacionálních vymezení. Po rešerši pramenů k tématu autor shledává, že definice národa je obtížná. Na základě antropologického přístupu autor navrhuje tuto definici národa: !národ je pomyslné společenství – a to existující v představách jak společenství ze samé své podstaty vnějškově ohraničené a svrchované. Je nutno podotknout, že při chápání nacionalismu je nutné brát v úvahu kulturní systémy, jako např. náboženské a dynastické.

Důležitou roli při určení příslušnosti k národu hraje jazyk. Již náboženská společenství byla spojena posvátným jazykem. Posvátné jazyky byly médiem, jehož prostřednictvím se vytvářely představy velkých globálních společností. Ti, kdo ovládali mimo místního jazyka i posvátný jazyk (jímž např. v případě křesťanství byla latina), byli prostředníci mezi nebem a zemí. Pád náboženských společenství nastal po sérii objevitelských výprav, které zejména v Evropě rozšířily kulturní a geografických horizont a s tím i představu možných forem lidského života. Druhým důvodem postupného úpad náboženských společenství byl postupný úpadek jazyka samého. Latina byla jediným vyučovacím jazykem, po rozšíření knihtisku s však začaly vydávat knihy i místních, rodných jazycích. Dále autor zmiňuje i dynastická společenství a jejich rozšiřování pomocí tehdejší sňatkové politiky. Důležité ve vnímání národů je i chápání národních společenstvem napříč časem a vliv různých dobových faktorů (např. média v moderní době).

Komentář:

Benedict Beck ve svém článku Pomyslná společenství představuje vývoj lidských společenství v průběhu doby, zabývá se pojmy národ a národní identita. Důležitou roli pro vznik společenství hrálo náboženství, postupem času se nejdůležitějšími charakteristickým prvkem společenství/národa stává jazyk. Striktní vymezení charakteristické znaky národa je nejednoznačné, nicméně společný jazyk hraje doteď nejdůležitější roli. V článku ale postrádám rozbor faktorů jako je společná historie národů a národní mytologie. Autor v článku také odkazuje na množství literatury související s tématem a uvádí řadu úryvků z děl.

Johnson, N. C. (2002) The Renaissance of Nationalism. In Johnston, R. J., Taylor, P. J., Watts, M. J. (eds.) Geographies of Global Change. Remapping the World. 2nd. ed. Blackwell, Oxford, str. 130-142.

Klíčová slova: nacionalismus, národ, jazyk, mýtické postavy, teritorium

Obsah:

V úvodu autorka připomíná revoluční události, které se odehrály během 80tých a 90tých let 20. století (např. rozpad východního bloku), označuje tyto události za ukázkou národní identity a patriotismu. Nacionalismus tedy není pouhá ideologie, která se v posledních letech začíná opět prosazovat v geopolitice. Pojem „národ“ označuje Anderson výrazem „imagined communities“ (smyšlená společenství). Národ se může stát národem teprve tehdy, když si každý z jeho příslušníků je schopen představit, že je příslušníkem pospolitosti s lidmi, které nikdy osobně nepoznal a nepozná a kteří žijí na území, které si může rovněž pouze představit. Takovéto chápání národa se objevilo v době rozmachu kapitalismu v 16. století, s nástupem osvícenství a významně ho podpořil také vynález knihtisku a podpora vzdělávání, která zvýšila úroveň lidské gramotnosti.

V pokračování článku se autorka zabývá faktory, které mají vliv na utváření národa a národní uvědomění. Jedním z nich je jazyk. Jazyk může v lidech vzbudit myšlenku společné identity, vytváří spojení s minulostí, dává určité společnosti hodnověrnost a jedinečnost a v neposlední řadě místní jazyk umožňuje elitám stanout v čele národních hnutí. Ačkoli po dlouhou dobu řeč sloužila k jedné ze základních charakteristik národa, dnes je i zdrojem konfliktu v multilingvinních státech nebo ve státech, kde menšina mluví jiným jazykem než oficiálním (např. maďarská menšina na Slovensku).

Dalším způsobem, jak vyzdvihnout význam národa, je zdůraznit jeho slavnou minulost. Typické je připomínání slavných období v dějinách národa, které dnes připomínají památníky, muzea a tématické parky. Jejich cílem je stále připomínat národní hrdinství. Národní identita je v tomto případě projevoována tím, že např. na památníku obětem války nejsou zobrazeni všichni hrdinové, ale pouze ty národní.

Zmíněna je rovněž role žen v procesu budování národa. Zatímco sochy znázorňující hodnoty jako spravedlnost, rovnost, svoboda bývají většinou ženského pohlaví, tyto hodnoty byly a někdy i stále jsou ženám odpírány. Za aktivní účastníky procesu budování národa bývají považováni muži a ženám je připisována role pasivních přihlízejků. V podstatě, ženy jsou z pohledu rozvoje národního vědomí užitečné hlavně v tom, že rodí děti, další příslušníky národa. Měly by vstupovat do manželství s příslušníkem stejného národa. Opomenuta nesmí být ani územní dimenze nacionalismu. Pokud se různé jazykové, náboženské a etnické skupiny v jednom regionu střetnou s dominantní silou, která se je snaží sjednotit, mohou vzniknout spory o území a občanská a lidská práva (např. bývalá Jugoslávie). Okupace a kontrola nad určitým územím, vymezení hranic, mohou být zdrojem mnoha regionálních, národních a mezinárodních konfliktů.

Závěrem lze říci, že navzdory globalizaci, která zpochybňuje význam národních států, důležitost národních států zatím neklesá. Tento článek se zaměřuje na to, jakým způsobem představy (jazykové, historické, symbolické, ...), které vytvářejí národní státy, vznikají a mění se v průběhu času.

Komentář:

Autorka v článku poukazuje na skutečnost, že národní nacionalismus není ideologií poslední doby, ale ovlivňuje politiku již od doby osvícenství a rozmachu kapitalismu. Osobně se domnívám, že myšlenka nacionalismu vznikla dříve, vzpomeňme si na všechny války mezi národy v době před osvícenstvím (např. obrana proti nájezdů, kočovných kmenů z Asie). Již

zde lze nalézt znaky národní identity, protože lidé nebojovali sami za sebe, nýbrž za svůj národ a svou zem. V článku jsou zmíněny prvky důležité pro utváření národní identity (jako jsou jazyk, slavná minulost, mýty apod.), se kterým souhlasím. Rovněž souhlasím s tím, že ani globalizace ani utváření nadnárodních útvarů (jako např. EU) nikdy úplně nevymytí existenci národní identity a národního uvědomění.

Otázky k tématu:

Lze určit stáří pojmů národ a nacionalismus? Kde je možno hledat první projevy národního uvědomění?